

quam e converso, ut aliquod syncategorema detrahat vel addat etc.: quam indifferentiam determinat voluntas præventa regulis.»

Conclusio etiam aliquo modo pendere potest a voluntate, saltem ut directa sit vel indirecta. «Nec ut imperetur, debet prænosci judicative, sed apprehensive; ex quo non sequitur quod præexistat ante imperium. Immo, etsi prorsus necessario resultet conclusio ex præmissis, cum tamen hæ pendeant a voluntate, conclusio evadet voluntaria mediate et in causa, quod sufficit ad rationem praxeos. Sic sanitas est praxis Medicinæ, licet applicata virtute medicamentorum necessario resultet. Conclusio tamen, ut hoc obiter notem, praxis est respectu regularum Logicæ, non respectu præmissarum; hæ quippe movent, sed non dirigunt ad conclusionem formalem, cum non illam, sed ejus objectum, implicite cognoscant» (1).

Cæterum argumentum allatum saltem non prodest Thomistis et Scotistis, adversariis nostris, quippe qui agnoscunt directionem Logicæ simpliciter necessariam, aut certe valde utilem, ad demonstrandum.

Objic. 6.º Logica procedit modo resolutorio per definitiones, divisiones ac demonstrationes. Atqui procedere hoc modo est proprium scientiæ speculativæ. Ergo...

Resp. *dist.* Minor. Est solius scientiæ speculativæ *neg.*, et est proprium speculativæ etiam practicæ, *conc.*

Nam etiam Moralis v. g. et Medicina, quæ scientiæ practicæ sunt, definiunt ac dividunt, demonstrantque per prima principia.

Objic. 7.º Proprium est speculativæ scientiæ, ut objectum universale contempletur. Atqui universali modo suum objectum contempletur Logica. Ergo...

Resp. eodem modo. Si quando cognitiones objectorum in universali vocantur speculativæ apud D. Thomam et alios, sermo est de speculativo improprio, quatenus contra ponitur practico vulgari et experimentali consistenti in cognitione singularium et nunc agibilibus. De cætero nulla est ars, etiam mechanica, quæ regulas practicas universales non

(1) Lossada, loc. cit., n. 16.

tradat. Ipsa etiam dictamina practica morum universalialia sunt, ut: *Vitium est fugiendum, Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris* (1). Vide S. Thomam exponentem cum Aristotele, quomodo ars contempletur objectum universale, et quomodo per hoc distinguatur ab experimento (2).

Objic. 8.º Objectum Logicæ non est aliquid operabile. Ergo non est practica scientia.

Prob. antec. Nam objectum Logicæ est aliquid cognitum et universale et secundæ intentionis. Atqui neque objectum in universali, nec in statu cogniti aut secundæ intentionis est aliquid operabile. Ergo... (3)

Resp. *neg.* antec.

Ad probat. *dist.* Minor. Objectum in universali etc. non est operabile formaliter et reduplicative, *conc.*, absolute et secundum id, quod subicitur formæ universalitatis et per mentis abstractionem reperitur in statu cogniti et secundæ intentionis, *neg.*

Cæterum si argumentum valeret, nulla dari posset scientia practica et ars, quippe quæ objectum contemplantur in universali. Revera Medicus considerat corpus ut sanabile in genere; et tamen non desinit respicere objectum operabile, licet nequeat curari corpus in genere, nec per medicinas in universali. Ita ergo Logica potest esse scientia practica, quia intendit introducere in actus intellectus illud artificium, quod in genere considerat.

Dices. Artificium illud est ens rationis, quod nihil reapse est. Atqui nihil non est operabile. Ergo...

Resp. dato, quod sit ens rationis, de quo nunc non disputamus, illud est vere scibile, juxta adversarios; ergo et vere operabile aliquo modo potest esse. Præterea «licet nihil sit, suo modo est possibile, et Logica toto conatu curat illius positionem instar formæ artificiosæ, ut volunt Thomistæ, qui propterea cognitionem fingentem entia rationis, vocant *quodammodo practicam et effectivam* instar ædificationis (4). Hoc

(1) Lossada, loc. cit. n. 24.

(2) Lib. 1.º *Metaph.*, lect. 1, paragr. g et h.

(3) Cfr. Joann. a S. Thom., loc. cit. *Fundam.*, a priori.

(4) Vide Colleg. S. Thomæ. Complut., q. 1, art. 2, paragr. 5, n. 123.

autem sufficit, ut Logica sit practica; sicut practica est institutio signorum ad placitum, licet eorum forma sit ens rationis apud Thomistas; et sicut practica esse potest cognitio dirigens ad puram omissionem liberam» (1).

Plura dabunt Lossada et auctores citati.

CAPUT II.

DE OBJECTO LOGICÆ.

Quæstio hæc est una ex implicatissimis in Logica, in qua vix quidpiam certo definiri potest. Itaque breviter illam tractabimus, relatis diversis Philosophorum sententiis, quid nobis verisimilius videatur, aperiendo. Revocandæ autem sunt in memoriam, quas alibi tradidimus, objecti notio et divisiones.

ARTICULUS I.

Utrum voces sint objectum proprium directe ac per se consideratum a Logica.

Veterum opinio
obsoleta.

337. Omissa opinione veterum jam obsoleta, dicentium voces esse objectum adæquatum Logicæ, quæritur, an saltem sint objectum partiale. Atque ita revera dicendum esse videbitur, si in memoriam revocentur ea, quæ disputat Aristoteles, et cum eo reliqui Philosophi, de *nomine, verbo, oratione, de univocis et æquivocis, de suppositione* etc. At quoniam multiplex est objectum, controversia præsens solum investigat objectum, quod dicunt plures *formale quod*, alii vero *materiale proprium*, illud nempe quod expresse attingitur ex propriis meritis; et in hoc sensu volumus scire, utrum voces, de quibus certe agit Logica, sint objectum, quod ipsa consideret directe, an vero propter aliud, ad quod dicat

Status
questionis.

(1) Lossada, loc. cit., n. 26.

ordinem, *per se vel per accidens* et ratione alterius, et consequenter utrum primario et principaliter, an vero secundo dumtaxat minusque principaliter.

Cæterum voces in hac quæstione non considerantur entitative, secundum quod important sonum: quo sensu spectant ad aliam tractationem, unde M. Augustinus, vel quisquis fuerit Auctor libri *de Principiis Dialecticæ: Verbum*, inquit, *sonat, sed quod sonat, nihil ad Dialecticam* (1). Nec iterum considerantur voces secundum significationem vel in se, vel qualicumque artificio præditam, nam Grammaticæ est reddere vocum significationes, earumque tractare artificium ac texturam aptam, ut oratio sit congrua, nulloque peccans vitio sermonis; et Rhetoricæ est docere artificium sermonis, prout est tropis ac figuris ornatus; Poesis vero prout est metro ligatus. At in Logica voces accipiuntur secundum artificium aptum ad exprimentam veritatem, prout cernitur in definitione, divisione, argumentatione etc. (2)

In hoc sensu voces esse objectum Logicæ proprium directe et per se consideratum, opinantur Complutenses (3), pluresque Thomistæ et alii (4). Ita etiam ex Nostris Richardus Lynce (5) et fortasse etiam De Benedictis (6).

Contrarium vero tenent Nostris communius cum Eximio Doctore (7), Tolet (8), Conimbricensibus (9), Rubio (10), Bartholomæo Amici (11), Bernaldo Quiros (12), Arriaga (13),

Sententiæ.

(1) S. August., *De Principiis Dialect.*, cap. 5.

(2) Cfr. Lossada, *Log.*, tract. 1, proem. disp. 2, cap. 1, n. 2; Tolet. *Dialect.*, quest. 1, *Prim. fundam.*; et Semery loc. mox citando.

(3) *Dialect.*, disp. 1, q. 3, n. 31.

(4) Apud Lossada, loc. cit. n. 3; et apud Richard. Lynce, *Philos. Scholast.*, lib. 2, tract. 1, cap. 1, n. 1.

(5) Loc. nap. cit.

(6) *Philos. perip.*, vol. 1, quæst. proem. cap. 5, parag. 2.

(7) Disp. *Metaph.* 1, sect. 4, n. 27.

(8) *Dialect.*, q. 5, concl. 1.^a

(9) *Dialect.*, q. 5, proem. a. 2.

(10) *Log.*, quæst. proem. n. 17.

(11) *Log.*, tract. 1, q. 5, dub. 2.

(12) *Curs. Philos.*, tract. 2, part. prim. de *Log.*, proem. disp. 9, sect. 3.

(13) *Curs. Philos. Log.*, disp. 2, sect. 3.

Hurtado (1), Rhodes (2), Semery (3), Lossada (4) alique; et ex Scotistis Matrius (5) et alii.

Eligitur. 338. PROPOSITIO. Voces non sunt objectum directe et per se consideratum a Logica.

et probatur verior. Prob. 1.º Illud est objectum directe et per se consideratum a Logica, quod directe et ex instituto dirigit ipsa. Atqui voces non directe et instituto dirigit, sed solum ex consequenti, et ex quadam concomitantia. Ergo...

Minor probatur. Nam directe et ex instituto Logica dirigit conceptus. Atqui eo ipso, quod hos dirigit, directæ quoque manent voces, quantum ultra Grammaticam opus est, siquidem artificium vocale obtinetur ad normam artificii mentalis. «Unde, qui talem normam ex Logica didicisti formare, et reipsa format, eo ipso, quin Logicam denuo consulat, facillime formabit consequenter artificium vocale, si voces conceptibus exprimendis aptas, et eam syntaxim Grammatica in promptu suggerat, prout debet. Ideo ut passim dicimus, qui recte concipit, et vitiose loquitur, vel Grammaticam nescit, vel in prudentiam peccat ultro volens.» Ergo voces non directe et ex instituto dirigit Logica. Quandoquidem nulla est ars, quæ directe et ex instituto dirigit illud, quod jam sufficienter ex regulis alio primario tendentibus regulatum adest, quantum indiget, et ejus artificium postulat (6).

Prob. 2.º Artificium Logicum proprie est in operationibus mentis, non vero in vocibus. Ergo voces non sunt objectum directe ac per se a Logica consideratum.

Prob. antec. a) Auctoritate Aristotelis sic scribentis: *Demonstratio non in oratione, quæ est extra, sed in oratione, quæ est in mente, consistit, quandoquidem neque ratiocinatio in illa consistere videtur* (7).

(1) *Log.*, disp. 1, n. 22.

(2) *Philos. ferip.*, lib. 1, disp. 1, q. 1, sect. 2, paragr. 1.

(3) *Trienn. Philos.* vol. 1, disp. 1, q. 2, art. 3.

(4) *Loc. cit.* n. 3.

(5) *Log.*, quest. procem. art. 3, n. 33.

(6) *Cfr.* Lossada, *loc. cit.*, n. 8, ex Suarezio.

(7) *Lib. 1.º Poster.*, cap. 8.

β) Ratione. Nam voces non sunt, nisi signa internorum animi conceptuum; nec ob aliud necessarie sunt, nisi vel ut aliis nostra communicemus, vel ut aliorum nos quoque sensa cognoscamus. Sicut scriptura vel alia signa necessaria forent ad eundem finem homini surdo. Ergo potest Logicæ artificium sine vocibus omnino constare, sicut potest res, quæ signo aliquo manifestatur, integra in se absque illo permanere.

Consequentia etiam principalis argumenti patet: α) ex paritate scripturæ; nam neque scriptura, neque scriptum artificium est objectum directe et per se consideratum a Logica, ut fatentur saltem plerique adversarii, et manifestum videtur. Atqui eadem ratio est pro vocibus, nam voces eodem modo se habent respectu internorum conceptuum, ac scriptura, nihil enim amplius sunt nisi signa illorum. Ergo...

β) Logica illud respicit dumtaxat directe, quod spectat ad artificium logicum. Ergo si in vocibus non inest proprie logicum artificium, non contemplatur illas directe et ex instituto Logica.

Prob. 3.º «Seclusis vocibus et habitis regulis præcise terminatis ad conceptus, Logica obtineret perfecte finem, ad quem est instituta. Ergo Logica ex instituto non agit de vocibus.»

Prob. antec. «Logica omnium confessione instituta est ad alias scientias acquirendas per actus artificiose compositos. Sed ad finem istum obtinendum perfecte esset instructus, qui Logicæ regulas præcise terminatas ad conceptus bene nosset, v. g. qui illas haberet cœlitus infusas.» Ergo...

Prob. Minor. «Nam scientiæ perfecte acquiruntur per actus intellectus. Ergo qui regulas istorum actuum bene nosset, plene instructus esset ad scientias perfecte acquirendas» (1).

Plura de his apud Lossada require.

339. Quæ cum ita sint, inferes voces Logica regulari non immediate in seipsis, sed mediate et in conceptibus præsuppositis, quatenus ex attentione ad regulas conceptuum vel ad conceptus ipsos juxta regulas factos, facillime potest ope

Quomodo
regulantur voces
a Logica.

(1) Lossada, *loc. cit.* n. 11.

Grammaticæ construi vocalis definitio, syllogismus etc.: et hoc est regulari voces indirecte ex consequenti ex quadam concomitantia, ut ait (1) Eximius (2).

Regulæ
Summularum
circa voces
instituantur
non ex exigentia
Logicæ,
sed ex
indigentia logicæ.

Inferes præterea, «Summularum regulas circa voces non institui ex exigentia Logicæ, sed ex indigentia vel commoditate Logici. Nam Logica non indiget regulis artificii vocalis, ut finem suum perfecte obtineat...; nec aliunde, ut acquiratur ipsa, cum possit acquiri simpliciter inventione propria, ut ab Aristotele acquisita est magna ex parte, vel etiam per regulas voce magistri expressas, quæ non de vocibus, sed de solis conceptibus loquantur,» vel etiam per scripturam. «Præterquam quod media, quæ tantum ex imbecillitate mentis humanæ requiruntur ad acquirendam scientiam, non ideo præcise debent esse ejusdem scientiæ proprium objectum... Solum ergo prædictæ regulæ institute sunt ex indigentia et commoditate studentium, qui multo commodius faciliusque percipiunt regulas vere logicas artificii mentalis, si prius exerceantur in artificio vocali, et ejus regulas addiscant.» Nonnulla etiam disputantur, ut errores videntur, qui per abusum vocum irrepere possunt in scientiis ex defectu attentionis vel recte applicationis præceptorum: quo spectant illa, quæ tractantur de terminis æquivocis, amphibologiis etc. «Hæc autem tyronum tarditas vel commoditas per accidens est respectu Logicæ: quare voces appellari solent ab auctoribus nostræ sententiæ objectum Logicæ per accidens: certe vocari debent objectum non formale, non directe et per se consideratum, sed indirecte, reductivè, et ex consequenti regulatum» (3).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

340. Objic. 1.º Hæc habet S. Thomas quæ expresse nostræ sententiæ contradicunt: *Sed quia Logica ordinatur ad cognitionem de rebus sumendam; significatio vocum, quæ est immediata ipsis conceptibus intellectus, pertinet ad principale considerationem ipsius* (4).

(1) Disp. 1, *Met.*, sect. 4, n. 27.

(2) Lossada, loc. cit. n. 12.

(3) Lossada, loc. cit. n. 14.

(4) S. Thom., *Periherm.*, lib. 1, lect. 2, paulo post init.

Ita Complutenses (1).

Resp. S. Thomas loquitur in primis de significatione vocum, quæ spectat ad considerationem Logicæ, non vero de tractatione vocum. Deinde, ut colligitur ex contextu, S. Doctor comparat voces cum scriptura: unde videtur innuere illarum significationem principalius spectare ad Logicæ considerationem, quam significatio litterarum, quæ quia est magis remota conceptionibus intellectus, non pertinet ad ejus considerationem, sed magis ad considerationem Grammatici. Lege S. Doctorem (2).

Objic. 2.º Logica directe et ex professo tractat de vocibus. Sane Libri *Peribermentias* seu *de Interpretatione*, qui vere sunt Logici, directe de vocibus agunt, earumque proprietates demonstrant. Ibi de verbo, de nomine, de oratione sermo est; et oratio vocalis enuntiativa præsentis esse contemplationis dicitur ab Aristotele (3). Adde, quod terminus logicus dividitur in mentalem et oralem (4).

Resp. neg. assertum. Ad probationem vero dicendum est libros *Peribermentias*, non agere de vocibus tamquam de objecto proprio, sed tamquam de signis conceptuum, per quæ melius intelligantur regulæ circa illos. Unde libri illi quatenus talia tractant non videntur proprie logici, sed solum indirecte et reductive, nec scripti a Philosopho tamquam de proprio Logicæ objecto. «Quia enim objectum Logicæ, utpote in mente latens, videbat Aristoteles haud facile perceptum iri a tyronibus in semetipso, nisi prius spectaretur in signo exteriori et sensibili, idcirco discentium commodo consulens, libros *Peribermentias* eorumque regulas scripsit expresse terminatas ad artificium vocale, tamquam ad signum et exemplar externum intellectualis» (5).

Divisio vero illa termini Logici in mentalem et oralem univoca non est, sed analogica, siquidem terminus logicus proprie mentalis est, ut constat ex dictis (6).

(1) Loc. cit., n. 31.

(2) Cfr. Lossada, paulo aliter respondens, loc. cit., n. 18.

(3) *Periherm.*, lib. 1, cap. 4.

(4) Lossada *ibid.*, n. 19.

(5) Lossada, loc. cit., n. 16; vide plura, n. 17, 18. Cfr. *ib.* n. 9, 10.

(6) Cfr. Lossada, *ib.* n. 20.

Objic. 3.º In vocibus vere inest artificium logicum. Ergo et ratio objecti vere logici.

Prob. antec. exemplo definitionis, nam hoc vocale complexum *animal rationale* est vere et proprie oratio explicans essentiam rei. Ergo vere continet artificium definitionis.

Præterea illud complexum in primis est oratio, siquidem hæc est *vox significata ad placitum* etc. Deinde explicat essentiam rei, quia signum revera manifestat objectum suum (1).

Resp. neg. antec. et ad probationem. *dist. antec.* Est oratio explicans essentiam rei grammaticæ, *conc.*, logicæ, *neg.*

Ad aliam probationem. «Definitio orationis, ut jacet in Summulis, non est propria Logicæ, sed Grammaticæ, prout hæc inserta est Logicæ tyronum gratia, vel prout a Logica indirecte regulatur, ut constat ex dictis. Neque item pure logica est ea definitio, dum traditur per signum præcisum a formali et instrumentali. Debet ergo, ut sensum pure logicum reddat, supponere signum suo interno et formali, quod est proprium Modi sciendi... (2)

Objic. 4.º Ars statuaria directe respicit suum artificium in quacumque materia inveniatur, sive in marmore, sive in jaspide etc. Ergo et Logica suum directe respiciet, sive in voce sive in conceptu reperiat (3).

Resp. neg. paritatem. Quia artificium statuariae vere et proprie salvatur in quovis genere lapidum; et artificium logicum translatum ad voces non formaliter manifestat ignotum, prout Logica intendit, adeoque deficit a proprietate logici artificii (4).

Objic. 5. Logica non solum docet scire, sed etiam *docet docere et docet discere* ex S. Augustino (5). Sed per artefacta vocalia docemus et discimus, licet per sola mentalia sciamus. Ergo (6).

Resp. «Docere et discere, quatenus hæc vocibus fiunt, docet Logica indirecte tantum, quia dum regulas ad conce-

(1) Apud Lossada, loc. cit., n. 21.

(2) Lossad., ib. n. 22, ubi plura.

(3) Apud Lossad., loc. cit. n. 21.

(4) Lossada, n. 23. Cfr. ib. n. 5.

(5) Lib. 2, de *Ordin.*, cap. 13.

(6) Apud Lossad., loc. cit. n. 21.

plus dirigit, facile inde colligunt Logici, qua methodo et forma verborum uti debent in disciplinis tradendis atque discendis» (1).

Plura dabunt Lossada, Semery et alii AA.

ARTICULUS II.

An res spectatæ secundum suam entitatem sint objectum Logicæ.

341. Res bifariam considerari possunt: secundum suam prædicata realia independentia in se ab hoc, quod a nobis cognoscantur; et prout a nobis certo modo cognitæ. Quæstio ergo proposita versatur circa res primo sensu consideratas; eaque respicit objectum *formale quod*, vel illud, quod per se ad directe consideretur a Logica, quemadmodum notatum est in questione præcedenti.

Communiter sentiunt Philosophi res secundum suam physicam entitatem non esse *adæquatam* ac *totale* Logicæ objectum, siquidem Logica de aliis etiam agit. Sed dubitatur utrum res sint saltem *partiale* objectum Logicæ. Affirmant quidam, inter quos numerandus est P. Richardus Lynce (2). At vero communissima in omni schola sententia negat.

342. PROPOSITIO 1.^a Res secundum suum esse vel entitatem naturalem non sunt objectum formale directe ac per se consideratum a Logica.

Ita inter alios Toletus (3), Rhodes (4), Quiros (5), Arriaga (6), De Benedictis (7), Semery (8), et Lossada (9) cum Suarezio (10).

(1) Lossada, ib. n. 23.

(2) *Phil. Schol.*, lib. 2, proem. *Dialect.* tract. 1, cap. 4.

(3) *Bialect.*, q. 5, concl. 5.^a

(4) *Philos. perip.*, lib. 1, disp. 1, quest. 1, sect. 2, paragr. 1.º

(5) *Curs. Philos.*, tract. 2, pars prim. de *Log. procem.*, disp. 9, sect. 4.

(6) *Log.*, disp. 2, sect. 1.

(7) *Philos. perip.*, vol. 1, quest. proem., cap. 5, paragr. 2, *Dico 1.º*

(8) *Trienn. philos.*, disp. 1, q. 2, art. 5.

(9) *Log.*, tract. 1, disp. 2, cap. 3.

(10) Disp. 1 *Metaph.*, sect. 4, n. 27, seqq.

Status
questionis.

Res secundum
entitatem
suam
physicam

non sunt ob-
jectum Logicæ
formale;

Prob. 1.º Auctoritate S. Thomæ: *Philosophia prima, inquit, est de communibus, quia ejus consideratio est circa ipsas res communes, scilicet circa ens et partes ejus. Et quia circa omnia, quæ sunt, habet negotiari ratio, Logica autem est de operationibus rationis, Logica etiam erit de his, quæ communia sunt omnibus, id est, de intentionibus rationis, quæ ad omnes res se habent. Non autem ita, quod ipsa Logica sit de ipsis rebus communibus, sicut de subjectis* (1).

Prob. 2.º Logica, utpote quæ ars directiva est, illud habet pro objecto suo proprio, in quod inducere debet formam rectitudinis per suas regulas. Atqui rectitudinem illam non inducit profecto in res ipsas, secundum suam naturam spectatas. Ergo...

In idem recidit hæc alia probatio. Logica est scientia practica, aut certe instar practicæ. Ergo habet pro objecto id, quod ab ipsa operabile est, et prout operabile. Atqui res ipsæ non sunt operabiles a Logica secundum earum naturalem entitatem. Ergo...

Prob. 3.º Si res forent objectum proprium Logicæ, ad eam spectaret agere de rebus omnibus. Atqui hoc falsum est. Primo, quia secus nemo esset bonus Logicus, nisi omnia nosset. Deinde Logica non esset una scientia a cæteris distincta, sed complexus omnium scientiarum.

Dices ad Logicam quidem spectare agere de omnibus, at parce, sobrie ac per summa capita; cæterarum vero scientiarum esse, ut res pertractent funditus et copiosius.

Resp. Si ad Logicam revera spectat naturas rerum investigare tamquam objectum proprium, non est, cur non possit, ac debeat jure suo de illis funditus et copiosius agere. Tum quia quævis scientia potest ac debet id facere respectu sui objecti proprii, ut constat inductione; tum quia rationes, ob quas adversarii parcam sobriamque rerum omnium tractationem Logicæ attribuunt, æque vindicant tractationem copiosam. Has namque afferunt illi rationes; primo quod notitia rerum omnium sit necessaria, ut intellectus vitet errores, quo tandem tendit Logica; deinde quod ea notitia

(1) S. Th. lib. 1.º *Poster.*, lect. 20, paragr. d. Cfr. *Opusc. 1.um de Universalibus.*

sit utilis ad expedite definiendum, dividendum et argumentandum. Atqui Logica multo magis cavebit errores, si penitorem rerum habeat notitiam, quam si solum eas norit in communi, itemque expeditior profecto erit ad ratiocinandum de rebus, v. g. de Deo, de homine etc., si has substantias in particulari pertractet, quam si solum substantiam in genere. Ergo (1).

Logica itaque docet errores cavere, et expeditum reddi ad definiendum, dividendum, argumentandum, non investigando naturas rerum, sed præcipiendo regulas modosque, quibus in quavis materia rectæ definitiones argumentationesque fiunt. Sicut Oratoria leges præscribit, normasque generales proponit, secundum quas apposite ad persuadendum quis loquatur. Materiam vero loquendi aliis scientiis relinquit, vel ex iisdem mutuatur, si quando exercitationes oratoriæ in scholis habendæ sunt.

343. PROPOSITIO 2.^a Res secundum esse physicum spectatæ possunt dici objectum materiale saltem remotum vel mediatum, vel indirecte seu de obliquo attackum.

Nam illud dici potest objectum materiale remotum, mediatum, vel indirecte seu de obliquo attackum, quod saltem mediante alio, quod proximum objectum est, attingitur. Atqui tales sunt res per respectum ad Logicam.

Nam Logica agit de operationibus intellectus, quatenus recte ordinantur ad assecutionem veritatis. Atqui res sunt objectum harum operationum.

Item Logica agit de generibus, speciebus etc. Atqui generata et species sunt naturæ reales certo quodam modo cognitæ. Ergo...

Item indirecte et in obliquo sæpe attinguntur res, ut cum dicis: *Definitio est oratio essentialis rei explicans*, quæ definitio, ad Logicæ objectum certe spectans attingit, saltem in obliquo, *rem et essentialiam* (2).

possunt tamen
dici
objectum
materiale.

(1) Cfr. Lossada, loc. cit., n. 4.

(2) Cfr. Lossada, loc. cit., n. 15; Ulloa, *Log. Minor.*, disp. 3, cap. 1.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

344. *Objic. 1.º* In tractatu de *Prædicamentis*, qui apud omnes veteres cursus reperitur, directe et formaliter agitur de rebus secundum esse reale ac physicum ipsarum, nempe de *substantiâ, quantitate, qualitate, relatione*, etc.

Resp. dist. antec. Et in hoc tractatu Logica directe et ex proprio instituto investigat naturas rerum, prout sunt in seipsis, *neg.*, investigat illas in ordine ad prædicationem, prout nempe ordinabiles sunt secundum subjectionem et prædicationem, *conc.*

Et *neg. conseq.*

Sunt, qui tractatum de *prædicamentis* nullatenus esse logicum, sed metaphysicum contendunt, ut videre est apud Toletum (1), Conimbricenses (2) et Lossada (3). Nihilominus concedi potest hæc etiam ad Logicam spectare, non tamen directe ac per se, sed in ordine ad prædicationes ac secundas intentiones, quæ per se pertinent ad Logicam. Ad rem Toletus: «Hæc omnia metaphysica sunt. Logicus autem ex his decem naturis decem modos prædicandi desumit, fundatos in his decem modis entis, ad quos omnis modus prædicandi pertinet, et reliquos desumit secundarum intentionum respectus. Ut quemadmodum ex cognitione metaphysica rei naturam cognoscimus, ita ex modis his prædicandi et aliis respectibus secundarum intentionum, primo unumquemque per se cognoscamus, et hinc postea singulas propositiones et quæstiones consequamur, an sit generis, an sit differentiæ et qualis, an accidentis hujus vel alterius; et possimus secundum varia prædicata cognitiones et cognoscendi modos definire, dividere, argumentari. At vero quia, ut superius dixi, non possumus hos modos cognoscere, quin aliqua facillimis et confusa rei cognitio præmitteretur; optima ratione et consilio Aristoteles res ipsas proposuit, non sicut Metaphysicus earum inquirens naturam, sed supponens, ut varios modos prædicandi et cognoscendi super eas res fundatos

(1) *Dialect. in proem. in lib. Categoriarum.*

(2) *In proem., in lib. Categorias.*

(3) *Loc. supra cit. n. 6.*

elicere: quod ipse clare ostendit, dum definiens per prædicationem præcipue et aliis similibus rationis respectibus definit. Semper enim substantiam per prædicationem explicat; et qualitatem dicit esse, secundum quam quales esse dicimur. Unde alia ratione hæc Metaphysicus, alia Logicus considerat» (1).

Objic. 2.º Logica intendit instructionem intellectus. Atqui ad hunc finem valde conducit non solum apparatus regularum, sed expositio etiam rerum ac distributio in varias classes, ut super his artificiose ratiocinetur intellectus. Ergo (2).

Resp. dist. Major. Logica intendit instructionem intellectus, mediis regulis ad ordinandos conceptus, *conc.*, media doctrina de rebus ipsis, *neg.*

Non negamus tamen utilem esse ad instructionem intentam a Logica aliquam dispositionem rerum, et propterea etiam Aristoteles res ipsas in prædicamentis aliquantum declaravit. Sed non quidquid utile aut etiam necessarium est ad meliorem artis intelligentiam, debet ab ipsa directe ac per se considerari, sed potest etiam aliunde supponi, aut ex alia scientia desumi (3).

Objic. 3.º Logica considerat veritatem conceptuum. Atqui hæc partialiter consistit in esse physico rerum, cui debet intellectus conformari, ut veritatem assequatur. Ergo (4).

Resp. Logica considerat veritatem formalem seu conformitatem conceptuum cum rebus, quatenus ab arte dirigibilem. Non est autem dirigibilis ea conformitas secundum omnia sua constitutiva, sed secundum quod importat in recto dumtaxat, nempe secundum conceptum. Non enim dirigit Logica, aut dicitur v. g., quod leo sit animal; sed aliunde supposito, quod sit, dirigit, ut iudicium huic objecto conforme potius, quam difforme eliciatur. Sicut ars pictoria, quæ intendit imagines rerum exprimere, non dirigit, ut homo pro-

(1) Tolet., *loc. cit.*; Cfr. Conimbric., *loc. cit.*; Rub. *Breve proem. in lib. Categor.*; Sotus *In Prolegom. Prædicament. concl. 3.^a*; Suarez, *disp. 1. Metaph.*, sect. 4, n. 28 et 29.

(2) Apud Lossada, *loc. cit.*, n. 8.

(3) Cfr. Lossada, *ib.*, 9, 10.

(4) Apud Lossada, *loc. cit.*, n. 8.

ductum nasum in facie gestet; sed supposito, quod ita est, dirigit, ut hominis quoque imago sit nasuta (1).

Objic. 4.º Juxta Aristotelem (2) et D. Thomam (3), Dialectica versatur circa omnia entia, deque rebus omnibus disputat.

Resp. *dist.* assert. Logica vere ac proprie talis eaque docens, de qua modo disputamus, *neg.*, Dialectica seu Logica *topica* et utens, *conc.* At usus præceptorum topicorum et applicatio ad disputandum de omni re, est aliquid accessorium ad Logicam (4).

Lege S. Thomam in locis citatis. Et plura vide, si lubet, apud Lossada (5) et apud Semery (6).

ARTICULUS III.

Utrum objectum formale Logicæ
sint res prout cognitæ, vel secundum esse
intentionale.

345. Exclusis vocibus ac rebus secundum esse physicum earum a ratione formalis objecti, videndum nunc est brevissime, quid dicendum sit de iisdem secundum quod cognitæ sunt. Illud enim quod cognoscitur, est aliquo modo, nempe intentionaliter et secundum suam similitudinem idealem, in intellectu cognoscente, et in hoc sensu dicuntur habere esse intentionale. Res porro, prout cognitæ vel secundum esse intentionale, vocantur etiam conceptus objectivi, et constituunt concretum quoddam logicum, coalescens ex realitate ipsa physica, quæ cognoscitur, tamquam ex materia vel subjecto, et ex actu cognitionis realis, tamquam ex forma. Quæritur ergo nunc, utrum conceptus objectivi, vel res

Declaratur
sensus
controversiæ.

(1) Lossada, *ibid.*, n. 11.

(2) Lib. 4 *Metaph.*, cap. 2.

(3) S. Th., lib. 4 *Metaph.*, lect. 4, paragr. 6, et lib. 1 *Poster.*, lect. 20, paragr. 1.

(4) Cfr. Lossada, loc. cit. n. 13; et disp. 1.^a cap. 2, n. 23 seqq.

(5) Loc. cit.

(6) Loc. cit., art. 6, 7.

secundum esse intentionale, vel secundæ intentiones objectivæ in concreto, nam hæc omnia idem significant, sint formale objectum Logicæ, saltem partiale.

Affirmant quidam (1), negant tamen communiter Auctores nostri (2).

346. PROPOSITIO. Res secundum esse intentionale, seu secundæ intentiones objectivæ in concreto, non sunt objectum formale Logicæ.

Prob. 1.º Ut secundæ intentiones objectivæ in concreto essent objectum formale Logicæ, deberet hæc respicere formaliter in illis v. g. in *genere*, aut in *specie*, præter formam, ipsum subjectum seu materiam concretæ illius. Atqui Logica non respicit formaliter subjectum illarum intentionum, v. g. *naturam animalis*, in genere, vel *naturam hominis*, in specie. Ergo...

Res secundum
esse intentionale
non sunt
objectum
formale Logicæ.

Prob. Minor. *Natura animalis* v. g. vel *natura hominis* non attingitur a Logica propter se. Ergo neque formaliter ab ea respicitur.

Consequentia bona est; antecedens vero probatur.

Ut a Logica attingeretur per se natura animalis vel hominis, deberet habere aliquam formalitatem, quæ sit motivum capax logicæ considerationis. At nullam habet hujusmodi formalitatem. Quænam enim, quæso, illa est? Dicunt adversarii naturam animalis vel hominis habere intrinsecam capacitatem, ut artificiose cognoscatur, et hoc esse motivum, cur a Logica attingatur vel consideretur. Atqui capacitas hujusmodi non est sufficiens motivum. Primo, quia talis capacitas reperitur in omnibus et singulis formalitatibus rerum omnium possibilium, immo et impossibilium: quare Logicæ agendum foret de omnibus prorsus rebus ac formalitatibus illarum, id quod Logicam confunderet cum reliquis omnibus scientiis. Deinde capacitas illa est prædicatum transcendens, necessarium, non factile, nec dirigibile, nec pendens ab ullis regulis artis. Atqui nequit esse hujusmodi objectum Logicæ, quippe quæ, fatentibus etiam adversariis, aut est scientia

(1) Apud Lossada, *Logica*, tract. 1, disp. 2, cap. 6, n. 1.

(2) Apud Lossad., loc. nup. cit.

vere practica, aut certe practicae similis in modo procedendi. Ergo... (1).

Dices: Licet Logica non respiciat naturam animalis vel hominis etc. seorsim, bene tamen ut convestitam forma cognitionis ita, ut uno ictu immediate feratur in cognitionem et rem cognitam, tamquam partes unius concreti.

Resp. Quamvis intellectus uno ictu totum attingat, si tamen ratio formalis et motiva attingendi non est ipsa entitas rerum, sed sola cognitio realiter ab illis distincta; ergo jam res ipsae, ut summum, non sunt nisi objectum materiale proximum et intrinsecum. Non enim egreditur limites objecti materialis id, quod propter rationem formalem a se distinctam attingitur, ut patet in mysteriis Fidei v. g., quae creduntur propter auctoritatem Dei revelantis; in charitate proximi, qui amatur propter Deum; in medicina, quae sumitur propter amorem salutis etc.

Præterea cum dicunt adversarii rem cognitam respicere prout est pars concreti, vel reduplicant aliquid extrinsecum rei entitati, nempe tendentiam cognitionis, vel solum aliquid intrinsecum, nempe intrinsecam aptitudinem, ut artificiose cognoscatur. Si primum eligant, entitas rei non est nisi materiale objectum, ut nuper dicebamus; sin alterum, valeat argumentum factum.

«Eodem dilemmate urgebis adversarios, quoties dicunt res physicas a Logica non considerari secundum se, sed cum respectu ad cognitionem, sive ut obijcibiles, ut definibiles, ut enuntiables» etc., quemadmodum loquitur Quiros (2). «Nam respectus ille, illa obijcibilitas, aut definibilitas, quam proponunt pro motivo considerationis logicae, vel est quid intrinsecum rebus ipsis, vel est quid extrinsecum, in cognitione possibili aut existente consistens. Et quidquid optent, impugnatio redibit» (3).

Prob. 2.º «Ars pingendi, licet respiciat hominem ut pictum, illum unice respicit propter picturam sive imaginem;

(1) Cfr. Lossada, loc. cit., n. 3.

(2) *Curs. Philos.*, tract. 2, pars. 1.^a de *Log. proam.*, disp. 9, sect. 4, n. 44, seqq.

(3) Lossada, loc. cit., n. 4 et 5.

nec in hoc concreto *homo pictus*, aliud pro formali respicit nisi formam. Ergo pariter Logica, dum res considerat, ut artificiose cognitas... Huc etiam faciunt exempla Rhetoricæ et Grammaticæ. Pari nempe jure Grammatica dici posset formaliter considerare res significatas vel significabiles, quo Logica res definitas vel definibiles. Ut enim Logica est ars definiendi, sic Grammatica est ars emendate loquendi de omnibus rebus. Nihilominus Grammatica solam respicit formaliter locutionem ut congruam» (1).

Et hanc videtur expressisse sententiam S. Thomas, veiquicumque sit auctor Opusculi secundi de *Universalibus*. *Impossibile est unam et eandem scientiam determinare de Universalibus per se quantum ad illas duas naturas, quas includit; sed potius de uno per se, et de aliis per accidens. Ergo Logica, cum considerat universale, non considerat ipsum quantum ad naturam subjectam per se; non enim considerat hominem, in eo quod homo, sed in eo quod species, et sic de aliis animalibus. Et ideo Logica principaliter est de secundis intentionibus... Alia autem scientia considerant universale quantum ad rem subjectam; nam Philosophus naturalis non considerat corpus mobile in quantum genus, sed in quantum mobile corpus; et musica non considerat sonum in quantum accidens, sed in quantum sic* (2).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

347. **Objic. 1.º** Id est formale objectum partiale Logicæ, de quo verificantur aliqui actus Logicæ. Sed actus Logicæ non pauci verificantur de solis conceptibus objectivis, seu de objectis cognitione investitis. Ergo...

Prob. Min. Actus isti: *Genus est prædicabile de multis specie differentibus; Prædicatum propositionis affirmantis debet identificari cum subjecto; Definitio debet converti cum definito; In syllogismo extrema debent identificari cum medio*, et similes alii logici sunt; et tamen de solis objectis cognitioni substantibus verificantur, ut consideranti patebit. Hinc tota fere

(1) Lossada, loc. cit., n. 6.

(2) Inter opp. S. Th., *Opusc.* 56, conditionis Romanæ jussu S. Pii V factæ.

Logica non tam est de actibus intellectus in semetipsis, quam de secundis intentionibus in concreto, seu de rebus ut a cognitione denominatis: tota siquidem est in explicandis genere, specie, differentia, subjecto, prædicato, medio, extremis etc., quæ nomina proprie conveniunt conceptibus objectivis, nec nisi improprie aptantur formalibus (1).

Resp. 1.º Hoc argumentum non «favet conceptibus objectivis secundæ intentionis, id est, concretis, aut denominationibus constitutis ex objecto et cognitione directa; neque enim denominatio generis est prædicabilis de inferioribus, nec denominatio subjecti identificatur cum denominatione prædicati, est sic de cæteris. Actus igitur illi verificantur de solo objecto extra animam specificative sumpto, connotata ut summum forma rationis ut mera conditione. Immo secundus et quartus, ut sonant, respiciunt rem prorsus independentem a forma rationis, nempe realem identitatem. Si ergo munus objecti formalis est verificare actus, plures erunt actus vere logici, qui solas res secundum esse physicum de formali respiciant ita, ut forma rationis ut summum sit conditio objectiva, quod tamen Auctores, quibuscum modo certamus, improbare videntur» (2).

Resp. 2.º *Negari* potest Major objecti argumenti. «Non enim semper quod verificat actum est illius objectum formale, quoties nimirum attingitur ob motivum seu rationem formalem realiter ab ipso distinctam. Sic, dum fide divina vel humana assentimur objectis alias ignotis, assensus isti verificantur de rebus creditis, cum tamen sola dicentis auctoritas sit eorum objectum formale» (3).

Resp. 3.º *dist.* Minor. Actus Logicæ non pauci verificantur de solis conceptibus objectivis, si accipiantur ut sonant, *conc.*, si explicentur ad intentionem Logicæ, *neg.*; et *neg.* conseq.

Ad probationem. «Actus illi, si ad intentionem Logicæ explicentur, reddunt sensum hujusmodi: *Conceptus genericus talis esse debet, ut reddat naturam prædicabilem; Definitio et*

(1) Apud Lossada, loc. cit. n. 7.

(2) Lossada, loc. cit. n. 8.

(3) Lossada, ib. n. 9.

definitum formalia verificare debent de eodem subjecto; Subjectum et Prædicatum formalia representare debent objecta realiter identificata; In syllogismo exprimi debet identitas realis extremorum cum tertio et inter se. Idem puta de cæteris. Sic autem explicati, proprie verificantur abs dubio de conceptibus formalibus, eosque directe respiciunt.»

«In idem recidit, quod alii dicunt, prædictos Logicæ actus, ut jacent, verificari de conceptibus formalibus, non *ut quod*, sed *ut quo*, non *in essendo*, sed *in representando*: quamvis enim subjectum et prædicatum formalia non sint id, quod identificatur, tamen representant objecta realiter identificata: et quamvis conceptus *animal* non sit, quod prædicatur, est id, *quo* redditur objectum prædicabile» (1).

Objic. 2.º Concreta *genus, subjectum, prædicatum* et similia, ad aliquam scientiam pertinent secundum omnes partes, quas involvunt. Sed non ad aliam, quam ad Logicam. Ergo... (2)

Resp. 1.º Non omne concretum seu denominatio extrinseca adscribi debet alicui scientiæ, ut patet in his: *amatum, visum, tactum, irrisum...*

Resp. 2.º «Ut ea concreta spectent ad Logicam, non debet utraque pars habere munus objecti formalis, sed sufficit, quod altera formaliter, altera materialiter, per actus logicos attingatur, ut accidit his concretis: *congrue significatum, ornate dictum, graphice expressum, comparatione Grammaticæ, Rhetoricæ et Pictoriæ*» (3).

Dices: Physica non solum formam, sed etiam materiam habet pro formali objecto.

Resp. *neg.* paritatem. Ratio enim, cur Philosophia naturalis et materiam et formam directe ac per se considerat, est quia utraque participat rationem entis mobilis, quæ est ratio formalis, sub qua tendit illa scientia.

Objic. 3.º Tractatus de *Anima* non solum agit de actibus intellectus et voluntatis aut sensuum, sed etiam de objectis eorum. Ergo idem dicendum est de Logica.

(1) Lossada, loc. cit. n. 10, apud quem vide solutas in n. 11, 21, instantias contra hanc solutionem factas.

(2) Apud Lossada, ib. n. 13.

(3) Lossada, ib. n. 13.